

Un vârf de lance (*hasta*) de pe *limes transalutanus*

Dragoș Măndescu

La începutul anului 1995, colecția arheologică a Muzeului Județean Argeș sporea cu o nouă piesă de armament roman, și anume cu un vârf (*cuspidis*) de lance (*hasta*). Arma fusese găsită întâmplător de Mihai Cruceană din Pitești în preajma Școlii Ajutătoare din satul Valea Nandrii (comuna Dârmănești, județul Argeș) și a fost donată de acesta, la 10 februarie 1995, muzeului din Pitești, unde figurează cu numărul de inventar I. V. 3482.

Piesa este realizată din fier, prin forjare (fig. 1). Are o lungime totală de 41 cm. Vârful propriu-zis este plat și îngust, cu nervură mediană nu foarte pronunțată, vizibilă pe ambele fețe. După o ușoară lățire în apropierea manșonului, se îngustează treptat spre partea superioară. Lungimea vârfului este de 34,5 cm, iar lățimea maximă măsoară 3,3 cm. Fixarea la hampă se făcea prin intermediul unui manșon conic, aproape cilindric, cu foaia răsucită și sudată la cald. Lungimea manșonului este de 6,5 cm, iar diametrul său maxim la bază este de 1,7 cm. La 2 cm de bază, manșonul este prevăzut cu o perforație circulară cu diametrul de 0,8 cm, pentru fixarea la hampă. Mai trebuie precizat faptul că, în ceea ce privește starea de conservare, corodarea nu a afectat prea mult piesa, lipsind doar un mic fragment din zona laterală a capătului superior, precum și o mică parte din manșon, între baza acestuia și perforația de fixare la hampă. De asemenea, una dintre margini prezintă câteva știrbituri.

Prin caracteristicile sale morfologice, vârful de lance de la Valea Nandrii se înscrie printre exemplarele tipurilor „filiform alungit” după Vlădescu¹, II după Amon² sau LA I după Gudea³, pentru a nu cita decât câteva din tipologiile cu referiri și implicații directe asupra zonei noastre de interes.

Dintre vârfurile de lance descoperite pe limesul transalutan, se poate reține doar o singură piesă apropiată ca formă și dimensiuni de cea de la Valea Nandrii, și anume o armă din cadrul pandantului transilvan al liniei fortificate amintite – castrul de la Râșnov⁴. Cele mai bune analogii sunt întâlnite tot în Dacia sudică, în castelele de la Răcari și Vârtop⁵, fără ca acestea să lipsească din zonele mai îndepărtate ale imperiului, așa cum dovedește un exemplar descoperit în capitala raetică de la Augusta Vindelicorum (Augsburg)⁶.

Lungimea extrem de mare a vârfului de lance de la Valea Nandrii sugerează că aceasta poate fi plasat printre exemplarele utilizate de cavaleriștii auxiliari⁷, acele *contus*, cum le denumea – e adevărat, cu un termen propriu sfârșitului de secol IV – Vegetius în al său tratat *Epitoma rei militaris* (III, 16). Lancea, prin excelență o armă a auxiliilor, așa cum amintește și Tacit la sfârșitul

¹ Cr. Vlădescu, *Armata romană în Dacia Inferior*, București, 1983, p. 172

² L. Amon, *Aspecte tipologice privind vârfurile de lance descoperite în Dacia romană sud-carpatică*, în „Oltenia”, seria III, an V, 2001, 1-2, p. 56 și pl. IV.

³ N. Gudea, *Römische Waffen aus den Kastellen des westlichen Limes von Dacia Porolissensis*, în „EphNap”, 1, 1991, p. 71-72 și Abb. I.

⁴ N. Gudea, I. Pop, *Cercetări arheologice recente în castrul roman de la Râșnov*, în „SMMIM”, 7-8, 1974-1975, p. 77 și fig. 15/19.

⁵ Cr. Vlădescu, *op. cit.*, p. 172 și fig. 108/3-4.

⁶ St. Wirth, *Flußfunde aus Augsburg*, în „ActaPrArch”, 25, 1993, p. 231 și Abb. 16/48.

⁷ J. K. Haalebos, *Zwammerdam-Nigrum Pillum. Ein Auxiliarkastell aus niedergermanischen Limes*, Amsterdam, 1977, p. 83, apud N. Gudea, *Porolissum, un complex arheologic daco-roman la marginea de nord a Imperiului roman*, în „ActaMP”, 13, Zalău, 1989, p. 281-282.

sec. I – începutul sec. II⁸, se întâlnește aproape întotdeauna, realist reprezentată, pe stelele funerare păstrate până astăzi ale cavaleriștilor auxiliari⁹.

Locul descoperirii piesei se află pe terasa din dreapta Râului Doamnei, la doar 5 km nord (în amonte) de castrul de la Purcăreni (comuna Micești, județul Argeș) situat și acesta, de asemenea, tot pe malul drept al râului (fig. 2). Este foarte posibil, deci, ca vârful de lance prezentat aici să-i fi aparținut vreunui soldat din trupa cantonată în fortul amintit, dacă nu cumva descoperirea atestă existența unui punct de pază subordonat castrului. Din păcate, astăzi nu mai este posibilă cunoașterea pe cale arheologică a castrului roman de la Purcăreni¹⁰, acesta fiind în cea mai mare parte (dacă nu chiar în întregime) distrus pe de-o parte de apele Râului Doamnei, iar pe de alta de drumul național 73 Pitești-Câmpulung. În afara planului întocmit de P. Polonic și publicat de Gr. Tocilescu în urmă cu mai bine de un secol¹¹, nu se mai cunoaște, practic, nimic relativ la vestigiile romane de la Purcăreni. Meritul descoperirii întâmplătoare de la Valea Nandrii se evidențiază mai clar dacă se ține cont de faptul că nu se știe nici măcar o singură piesă de inventar arheologic din castrul distrus.

Până acum, singurele vestigii romane cunoscute de pe valea Râului Doamnei (în afara castrului de la Purcăreni situat în imediata apropiere a confluenței cu Râul Târgului) erau cele descoperite la Domnești, la aproximativ 20 km nord (în amonte) de locul aflării vârfului de lance prezentat aici. Este vorba de câteva cărămizi romane reutilizate în zidul bisericii ortodoxe medievale ridicate, la sfârșitul sec. XV – începutul sec. XVI, în partea de vest a satului Domnești, în punctul „Siliște”, la acestea adăugându-se o cheie romană din bronz descoperită întâmplător în aceeași zonă¹².

Vârful de lance de la Valea Nandrii contribuie la întregirea imaginii de ansamblu a armamentului utilizat de trupele auxiliare de pe limesul transalutan. În ciuda numărului relativ mare de situri arheologice cu caracter militar localizate și parțial cercetate pe acest limes, numărul armelor cunoscute rămâne redus. Cu excepția castrului de piatră de la Jidova, în care din săpăturile mai noi sau mai vechi provin mai multe vârfuri de săgeți, de sulițe și lăncii, fragmente de coif¹³, celelalte caestre de pe limesul transalutan au livrat o cantitate infimă de arme: în castrul de la Săpata de Jos armele sunt reprezentate doar de un vârf de suliță¹⁴, iar la Fâlfani-Izbășești se menționează descoperirea unui vârf de lance¹⁵. Ceva mai bună în privința cantității pieselor de armament pare a fi situația castrului de la Urluieni, în inventarul arheologic descoperit aici figurând câteva vârfuri de săgeți și de sulițe, precum și a o piesă din os de la un arc¹⁶.

⁸ M. D. Daremberg, E. Saglio, *Dictionnaire des antiquités grecques et romaines*, III.1 (H-K), Paris, 1904, p. 38-40.

⁹ M. Kemkes, J. Scheuerbrandt, *Zwischen Patrouille und Parade. Die römische Reiterei am Limes*, Schriften des Limesmuseum Aalen 51, Stuttgart – Aalen, 1997, p. 37-38 și fig. 1, 14, 51, 79.

¹⁰ D. Tudor, *Oltenia romană*, ediția a IV-a, București, 1978, p. 290 și fig. 76/4; Cr. Vlădescu, *op. cit.*, p. 122; C. C. Petolescu, s. v. *Purcăreni*, în *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României*, vol. III, București, 2000, p. 393.

¹¹ Gr. Tocilescu, *Fouilles et recherches archéologiques en Roumanie*, București, 1900, p. 129 și fig. 27.

¹² Sp. Cristoccea, R. Maschio, T. Mavrodin, *Cercetările arheologice de la Domnești, județul Argeș*, în „StComCâmpulung”, 4, 1987, p. 24-25.

¹³ D. Tudor, *Arme și diferite obiecte din castrul Jidava*, în „BCMI”, 37, 1944, 119-122, p. 77-82; E. M. Popescu, Eugenia Popescu, *Castrul roman Jidava-Câmpulung*, în „StComPitești”, 1, 1968, p. 76 și fig. 11; L. Petculescu, *Fragments of helmet from the Roman fort at Jidava*, în „ActaMN”, 36, 1999, 1, p. 189-196.

¹⁴ V. Cristescu, *Le castellum romain de Săpata de Jos*, în „Dacia”, 5-6, 1935-1936, p. 445.

¹⁵ C. Petolescu, R. Avram, T. Cioflan, L. Amon, *Castrul de pământ de la Fâlfani-Izbășești, județul Argeș. Raport preliminar*, în „Argessis”, 7, 1995, p. 34.

¹⁶ Ioana Bogdan-Cătănciu, *Muntenia în sistemul defensiv al Imperiului Roman. Sec. I-III p. Chr.*, Alexandria, 1997, p. 104 și fig. 80.

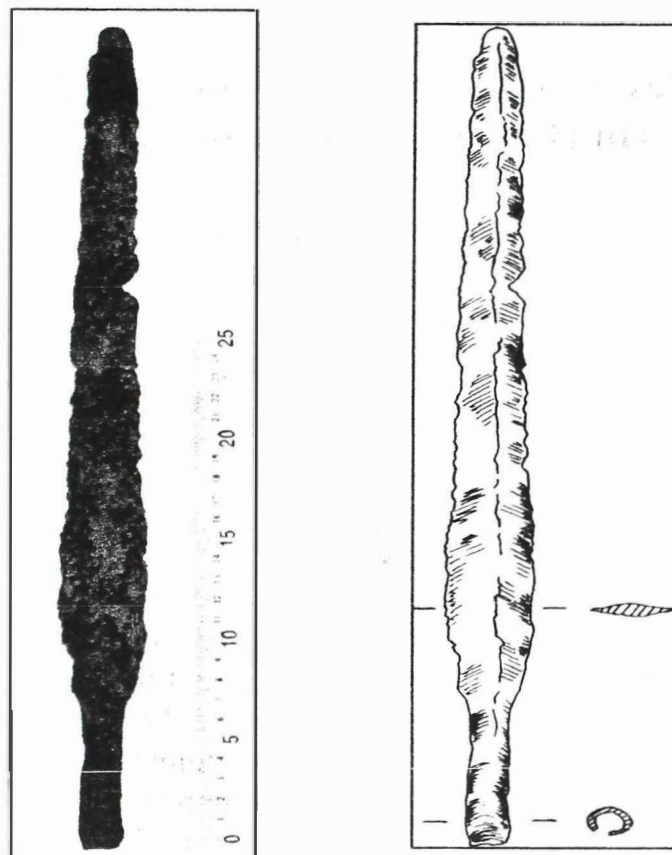

Fig. 1. Valea Nandrii. Vârf de lance. Fier. a) foto; b) desen.

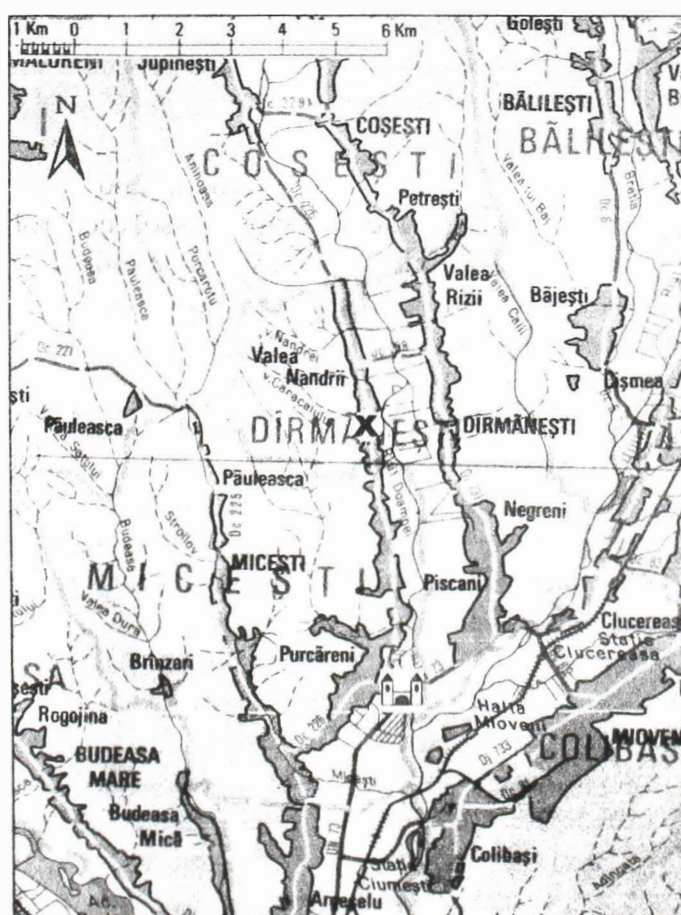

Fig. 2. Harta cursului inferior al Râului Doamnei, cu localizarea castrului roman de la Purcăreni (🏰)